

Kinderen met een specifieke zorgbehoefte willen net als andere kinderen spelen en ontdekken. Daarom kiezen veel ouders voor een organisatie waar kinderen met en zonder specifieke zorgbehoeften samen leven. Wat is inclusieve kinderopvang precies? En waarom is het zo belangrijk?

Inclusieve kinderopvang

‘Blijf van de voeten van Jonas!’

Een inclusieve opvang vangt ook kinderen met een zorgbehoefte op. Bedoeling is dat kinderen met en zonder specifieke zorgbehoefte samen kunnen opgroeien. Dit geldt niet alleen voor de kinderopvang: jong en oud, iedereen met een zorgbehoefte zou zo veel mogelijk terecht moeten kunnen in de organisaties en diensten die de samenleving biedt. Dat zegt ook Perspectief 2020 (zie kader): ‘Zo veel mogelijk gewoon in de samenleving en zo weinig mogelijk uitzonderlijk en afzonderlijk.’

Erbij horen

Centraal bij inclusie staat het onvoorwaardelijke recht om erbij te horen. Inclusie betekent dat je verschillen tussen mensen erkent en waardeert én dat je binnen die diversiteit probeert te verbinden. Op die manier past inclusie dus in een bredere kijk op diversiteit. Dat geldt ook voor de opvang: als je vertrekt vanuit het idee dat elk kind verschillend is en zich op eigen tempo ontwikkelt, dan heb je die brede kijk op diversiteit en kun je kinderen met uiteenlopende noden opvangen. Ook

in inclusieve kinderopvang is de rol van de begeleider in de eerste plaats pedagogisch en niet therapeutisch.

Je blijft kinderbegeleider

Ook in inclusieve kinderopvang heb je als begeleider dus in de eerste plaats een pedagogische rol. Vanuit de visie dat elk kind anders is en zich anders ontwikkelt, ondersteun je kinderen in hun welbevinden, hun betrokkenheid en hun persoonlijke groei. Om kinderen met een specifieke zorgbehoefte op te vangen, heb je dus geen extra opleiding nodig. Het is vaak een bezorgdheid: ‘Ik ben geen orthopedagoog of opvoeder, ik weet niet zo veel over die specifieke problematiek. Ben ik wel capabel genoeg?’ Maar het is net de aandacht die jij besteedt aan sociale ontwikkeling en de interactie tussen kinderen onderling, die ouders zo appreciëren en die hen voor inclusieve opvang doet kiezen. Het is jouw focus op het welbevinden en de betrokkenheid van het kind, die telt.

Vaak gaat veel aandacht naar fysieke aspecten en naar veiligheid. Begeleiders willen dat deze kinderen zich lichamelijk in

orde voelen en beschermen hen in sommige situaties door ze uit de groep te halen, dichterbij de begeleiding te laten of andere kinderen af te schermen. Het is een zeer logische zorgreflex, maar de opvang mag de andere basisbehoeften niet vergeten. De invulling hiervan is voor elk kind anders, met of zonder extra zorgen. Zo vindt niet elk kind het leuk om in grote groep druk met fietsjes te spelen of centraal te staan tijdens een activiteit. Je houdt hoe dan ook rekening met de unieke details van elk kind, ook bij kinderen met een specifieke zorgbehoefte werk je niet ‘standaard’. Je denkt dus niet automatisch dat kinderen met een autismespectrumstoornis geen nood hebben aan sociaal contact. Ook in een inclusieve opvang werk je op die manier: je kijkt waar het kind zich goed bij voelt en komt daar zo veel mogelijk aan tegemoet.

In een netwerk

Het grootste verschil met reguliere opvang is misschien wel dat je je veel meer laat versterken. Je werkt samen met het therapeutisch netwerk rond het kind: de artsen, kinesisten, diëtisten, logopedisten, de school, leerkrachten en andere begeleiders die het kind mee opvolgen. ‘Ze gebruikte haar linkerarm niet’, vertelt de moeder van Lotte. ‘We hebben toen samen besloten om de kinesiste naar de opvang te laten komen. Zo konden begeleiders en de kinesiste onderling tips uitwisselen.’ De moeder van Fil wisselt met de opvang uit over de gebarentaal die hij gebruikt. ‘De begeleidster is alvast enthousiast. Omdat ze daar zelf zin in heeft, leert ze hem op maat af en toe een nieuw gebaar. Zo leren we hem samen gebarentaal.’

Vooral de samenwerking met ouders is cruciaal. Zij kennen hun kind als geen ander en blijven de belangrijkste regisseur in de opvoeding van hun kind. Jij kent het kind op een andere manier: je weet hoe het ermee gaat in de groep. Die stukjes kennis en aanvoelen leggen jullie samen om oplossingen en alternatieven te zoeken waarin beide partijen – jij en de ouders – zich kunnen vinden. De moeder van Saidat vindt het bijvoorbeeld heel handig dat ze van de begeleider op

voorhand een planning krijgt. ‘Als ze in de opvang gaan koken, weet ik dat ruim vooraf. Ik kan regelingen treffen zodat mijn dochter met diabetes toch kan mee koken en eten. Dat is voor mij het allerbelangrijkste: dat ze kan doen zoals de andere kinderen.’

Het zijn soms kleine dingen die een groter probleem kunnen oplossen, maar de opvang moet met het gezin wel de tijd nemen om naar die kleine dingen te zoeken. Zo hoorde de moeder van Tom en Seppe van de begeleiding over de moeilijkheden bij het toiletbezoek. ‘Onze tweeling krijgt altijd hysterisch. We hebben lang gezocht naar de oorzaak: bleek dat ze de deuren graag gesloten hebben. Nu is er geen probleem meer. Tom en Seppe gaan samen met de andere kinderen naar het toilet en blijven tot het laatst. Dan kunnen de deuren dicht en voelen ze zich veilig. Bij kinderen met autisme duurt het soms even voor je het probleem begrijpt en de oplossing vindt. Maar met open en continue communicatie lukt het wel.’ Als begeleider is het daarom belangrijk dat je elke kleine en grote bezorgdheid met de ouders bespreekt én dat je open- staat voor hun bezorgdheden. Alleen dan kun je samen met de ouders stap voor stap op weg gaan.

De kracht van de groep

Een andere bekommernis van veel begeleiders is de organisatie van de groep. Hoe verdeel je je aandacht tussen kinderen met en zonder zorgbehoefte? Gaan andere kinderen problemen maken over de uitzonderingen die kinderen met specifieke zorgen krijgen? Het zijn terechte vragen die in de praktijk meestal zichzelf uitwijzen. Begeleidster Cindy beaamt: ‘Raar maar waar, als Mira een koek krijgt om haar suikergehalte weer op peil te krijgen, maakt geen enkel kind daar een probleem over.’ Ook Katrien, begeleider in een gezinsopvang, merkt op hoe kinderen rekening houden met elkaar. ‘Vaak willen ze helpen door een hand of speelgoed te geven.’ Tegelijk doen kinderen heel normaal: ze behandelen een speelgenootje met een specifieke zorgbehoefte niet als porselein. ‘Als we iets willen van de begeleiding dan laten we Yasmine het vragen. ➤

Aan haar kunnen ze toch niets weigeren', zegt Lotte (8 jaar). 'Simon doet me soms pijn. De begeleider zegt dan dat hij het zo niet bedoelt omdat hij "anders" is.' Jef (5 jaar) vindt dat niet eerlijk.

Begeleiders die inclusief werken, merken meteen wat dit kan betekenen in de beeldvorming van kinderen op 'anders zijn'. Natuurlijk is elk nieuw gezin in de opvang een verrijking. Maar hoe rijker die verschillen zijn, hoe meer je met diversiteit in al zijn gelaagdheid vertrouwd wordt. Zo vond Tom (8 jaar) Victor in het begin maar vreemd. 'Ik was zelfs wat bang. Maar toen bleek Victor graag te voetballen en daarvan ben ik geschrokken. Ik dacht dat hij dat niet kon. Nu voetballen we vaak samen.' Sien (9 jaar) verwoordt het zo: 'Kamir is anders dan ons, maar wij zijn allemaal verschillend. Gelukkig! Anders was het maar saai.'

Belangrijk is dat je zelf durft omgaan met en praten over verschil. Kinderen voelen het wanneer volwassenen krampachtig zijn of vertrekken vanuit vooroordelen en stereotypen: dan wordt diversiteit voor hen eerder negatief en bedreigend. Maar als je zelf op je gemak bent met verschil, geef je kinderen een soort voorsprong in het idee dat iedereen er mag zijn. Sarah (10 jaar): 'Bij ons in de groep is Brit gewoon één van ons, maar als we op uitstap gaan dan lachen of pesten andere kinderen haar en dat vind ik gemeen'. Ook de moeder van Jonas ziet het verschil: 'Kinderen op school die hem niet kennen duwen hem met zijn rolwagen soms in de hoek van de speelplaats. De jongens die hem kennen van de crèche reageren dan: 'Wat doe jij nu? Dat zijn Jonas zijn voeten, blijf daar af!'" ◀

Omwillen van de privacy zijn de namen aangepast. Uitspraken van begeleiders in groeps- en gezinsopvang komen uit twee masterproeven orthopedagogiek van Universiteit Gent, geschreven door Silke Strubbe en Lindsey Van Muylers. Citaten van ouders en kinderen zijn geplukt uit het begeleidingstraject van de Centra voor Inclusieve Kinderopvang.

CIK: Centra Inclusieve Kinderopvang

Om inclusie waar te maken in de opvang van baby's en peuters en in de buitenschoolse opvang, ondersteunt Kind en Gezin samen met Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap 16 pilootcentra die al jarenlange praktijkervaring hebben. Deze Centra Inclusieve Kinderopvang stomen zich klaar om andere voorschoolse en buitenschoolse opvangorganisaties in hun zoektocht naar inclusie te ondersteunen.

Een CIK stelt geen diagnoses op en geeft geen therapie aan kinderen in inclusieve opvang. Wat doet een CIK wel?

- Elke opvanglocatie of overkoepelende organisatie kan in een ondersteuningstraject terecht voor kennismaking met of verdieping van inclusieve kinderopvang.
- In een lerend netwerk kun je terecht voor coaching van jouw (startende) inclusieve kinderopvang.

Meer info over de Centra voor Inclusieve Opvang vind je op www.kindengezin.be/kinderopvang/sector-babys-en-peuters/inclusieve-opvang

Meer info

De VBJK-brochure 'Inclusie van kinderen met specifieke zorgbehoeften' biedt een goede eerste handleiding: www.vbjk.be/files/handleiding_inclusie.pdf

Perspectief 2020 is het nieuwe ondersteuningsbeleid voor personen met een handicap' van Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Jo Vandeurzen. Alle info je op www.vaph.be

Ik tel mee!

Kinderen in de buitenschoolse opvang

In het onderzoek *Schoolkinderen over hun opvang* vertellen kinderen dat ze een fijnere vrije tijd beleven wanneer de opvang rekening houdt met hen en hun het gevoel geeft dat ze echt meetellen. Hoe kun je echt naar kinderen luisteren?

Sommige organisaties gebruiken 'formele' vormen van inspraak en participatie. Denk aan een ideeënbuis of een tienerparlement, waarbij de oudste kinderen op een maandelijkse vergadering mogen meedenken over veranderingen in de opvang. In andere organisaties kiezen kinderen welke vieruurtjes volgende week op het menu staan. Of de opvang laat kinderen op woensdagmiddag kiezen tussen verschillende activiteiten. Deze formele inspraakmomenten zijn natuurlijk al heel wat! Door het expliciet te bevragen, toon je dat je begaan bent met wat kinderen willen.

Echt luisteren

Hoe belangrijk het ook is om kinderen op een formele manier naar hun mening te vragen, kinderen ervaren op die manier niet noodzakelijk dat je rekening met hen houdt. Het onderzoek *Schoolkinderen over hun opvang* (zie kader) toont geen link tussen formele participatie en het welbevinden van kinderen in de buitenschoolse opvang. Belangrijker is dat kinderen zich gewaardeerd voelen om wie ze zijn en wat ze willen, en dat ze ervaren 'dat ze er toe doen'. Daarom is het goed dat je op verschillende manieren te weten probeert te komen hoe kinderen de opvang ervaren en wat ze willen. Dat begint met een vrij klimaat waar echt naar kinderen wordt geluisterd.

Neem kinderen serieus

Mogen we buiten spelen? Is het nu mijn beurt om met de fiets te rijden? Moet ik meedoen met die activiteit? Mag ik naast mijn vriendje staan in de rij? Als je echt rekening wil houden met de kinderen in jouw buitenschoolse opvang, dan moet je geloven dat deze vragen en uitspraken van kinderen er toe doen. Hoe klein of banaal ze soms klinken. Volwassenen hebben vaak snel een antwoord klaar: het team heeft bijvoorbeeld goed nagedacht over hoe de rij het beste georganiseerd wordt.

Hier moeten we onze naam zeggen, dat vind ik niet leuk. We moeten lang wachten en heel stil zijn. (...) De begeleiders zitten op die bank en kijken naar ons. Ze kijken wat kinderen doen en of iemand zich pijn gedaan heeft. (meisje, 5 jaar)

Hoe ervaren de kinderen het overlopen van aanwezigheden? Wat doen zij ondertussen? Welke onprettige zaken gebeuren er tijdens het wachten? Als je echt benieuwd bent naar hoe kinderen dit moment beleven, kom je veel te weten. Grote kans dat je van de kinderen ook ideeën hoort om het tellen of namen noteren aangenamer te maken. Zo kun je hen bij veel zaken betrekken. Wat vinden ze van de speelhoeken? Wat ▶